

Wateroverlast / na een overstroming: Eerste hulp bij cultureel erfgoed en persoonlijke kunstschaten

Eerste stappen:

- Neem contact op met een professional om u te helpen met uw eerste noodhulp. Idealiter vindt de berging plaats onder begeleiding van een professionele restaurator.
- Eerst dienen de autoriteiten het gebouw veilig te hebben verklaard – daarna kan met bergen worden begonnen.
- Sluit elektriciteit en gasleidingen af vóórdat de berging begint – nadat het binnen gestroomde water is gezakt.
- Maak foto's van de schade vóór de berging. Dit kan nodig zijn voor verzekeringsdoeleinden.
- Geef prioriteit aan belangrijkste objecten, die de meeste kunstwaarde, financiële waarde of sentimentele waarde hebben.
- Overstromingswater kan erg vuil zijn. Draag persoonlijke beschermingsmiddelen (handschoenen, masker, overalls, veiligheidsbrillen, laarzen) bij het hanteren van voorwerpen na een overstroming tijdens het bergen.

Eerste hulp → let op :

- Schimmel groeit na 48 uur bij 60% RV bij 21°C. Schimmel zal verschillende objecten op verschillende manieren beïnvloeden. Schimmelgroei kan worden verminderd door invriezen of in koelcellen.
- Plaats geen natte voorwerpen in een afgesloten (plastic) bak. Dit bevordert de schimmelgroei.
- Vries papier, boeken, foto's en textiel in om schimmel te voorkomen. Dit geeft u ook de tijd om u voor te bereiden op de behandeling. Deze natte voorwerpen kun je vóór het invriezen in een plastic zak doen.
- Ondersteun dunne voorwerpen zoals papier en foto's vanaf de achterkant. Gebruik een stevige steun om ze te verplaatsen, bijvoorbeeld golfkarton.
- Voor papier kan een stapeling worden gemaakt van platen om iets op te laten drogen. Maak van golfkarton bekleed met 'keukenrol' papier erop (vervangen als het nat is) platen en stapel ze tijdelijk op plastic bekertjes.
- Drogen aan de lucht heeft de voorkeur en kan verdere schade voorkomen. Directe blootstelling aan zonlicht is niet te adviseren – dit kan alleen bij bepaalde soorten objecten.
- Zorg bij zware voorwerpen voor afstand van tot de muren als je ze niet in een andere (droge) omgeving kunt plaatsen. Dit vergroot de luchtstroommogelijkheden en helpt bij het drogen.
- Plaats voorwerpen niet direct op de vloer maar van de vloer af (bijvoorbeeld op houten klossen) om de luchtstroom te vergroten.
- Plaats kleinere voorwerpen op een bord, dienblad of open doos om ze te verplaatsen.
- Natte voorwerpen kunnen erg kwetsbaar zijn en bij het hanteren kunnen ze beschadigen.
- Verzamel stukjes gebroken voorwerpen in één container of doos per voorwerp en label duidelijk.
- Gebruik geen ontsmettingsmiddel .

- Als voorwerpen nog nat zijn, spoel dan modder en vuil weg.
- Indien licht vochtig of droog niet verder wassen. Als voorwerpen nog nat vochtig zijn, borstel dan voorzichtig met een zachte kwast los vuil weg. Niet wrijven, dit kan oppervlakken beschadigen.
- Luchtontvochtigers kunnen worden gebruikt om het drogen in gesloten ruimtes te versnellen, maar gebruik geen airconditioners of verwarmingstoestellen.
- Zorg voor een veilige, droge plek om voorwerpen naar toe te verplaatsen ze te verzamelen. Mogelijk moet u ook containers, droge tissues, (katoenen) doeken enz. gebruiken

Hoe om te gaan met objecten:

(raadpleeg ook materiaal specialisten voor conservering)

I. Papier (bedrukt en gecoat):

Water doet het papier opzwellen en kan ervoor zorgen dat inkt gaat uitlopen of oplossen. Drukinkt is doorgaans stabielere dan schrijfkinkt.

Volg deze suggesties voor gedrukt materiaal. Volg de instructies niet als de inkt visueel is aangetast.

Vries bundels papier in als ze aan elkaar zijn geplakt .

Was de papieren vellen afzonderlijk in water. Een bad- of douchebak zorgt voor een goed vlak waterbad en kan stromend water leveren. Als in een container het spoelwater regelmatig verversen. Als er veel modder is, gebruik dan lauw water.

Droog gereinigde papieren vellen afzonderlijk tussen textiel of absorberend vel papier. Gebruik t-shirts of theedoeken.

U kunt ook in de zon plaatsen, wat betekent dat de droogsnelheid sneller is en het UV-gehalte schimmelgroei helpt voorkomen.

U kunt ook losse vellen papier bij de hoek aan een waslijn hangen met wasknijpers als ze handdroog zijn.

De oppervlakken van natte aquarellen mogen niet worden aangeraakt. Zet rechtop om het drogen te vergemakkelijken. Indien ongeglazuurd, kunnen de randen van de aquarel met lichte gewichten naar beneden worden gehouden. Als het geglaazuurd is en er water in het frame is binnengedrongen, kan het nodig zijn om de lijst te verwijderen. Verwijder de lijst niet als de aquarel aan het glas vastzit.

II. Foto's:

Verschillende fotoprinttechnieken kunnen verschillende behandelingen vereisen. Raadpleeg een professional voor verder advies.

Blokken met foto's of fotoalbums bevriezen, vooral wanneer ze aan elkaar geplakt zijn.

Spoel eerst de modder weg, indien mogelijk onder stromend water. Een bad- of douchebak zorgt voor een goed vlak waterbad en kan voor stromend water zorgen. Bij gebruik van een container/spoelbak het spoelwater regelmatig verversen.

Gebruik geen warm water. Laat het foto-oppervlak tijdens het drogen niet in contact komen met andere oppervlakken. Alleen aan de lucht drogen, door de foto's afzonderlijk uit te spreiden en op absorberend materiaal te plaatsen - papieren handdoeken, theedoeken, doeken, kranten.

Voor ingelijste foto's: verwijder ze van de lijst en het glas voor het drogen, maar alleen als er geen weerstand is. Foto's in plastic vellen moeten voorzichtig uit de montage worden gesneden en het bovenoppervlak moet worden verwijderd, in plaats van eruit te schuiven.

Houders van filmrollen moeten worden geopend om vuil water te laten ontsnappen. Drogen kan problematisch zijn. Bel een conservator voor advies.

III. Boeken:

Doorweekte boeken hebben een andere behandeling nodig dan vochtige boeken. Boekomslagen/Kaftten (dikker) kunnen anders reageren op wateropname dan het hoofdgedeelte/de pagina's. Kleefstoffen die worden gebruikt om boeken in te binden, kunnen oplossen.

Probeer doordrenkte boeken niet te openen. Bevries het boek en roep professionele hulp in. Door en door natte boeken kunnen onder stromend water worden afgespoeld. Na het spoelen, balanceert u het boek op de bovenrand om de waterafvoer te vergemakkelijken en aan de lucht te laten drogen.

Voor vochtige boeken: plaats een vel tissue in vochtige boeken om de twintig pagina's en tussen de omslagen en het hoofdgedeelte. Vervang die regelmatig. Plaats vetvrij papier tussen glanzende foto-inhoud. Plaats onder een laag gewicht als het gedeeltelijk droog is.

Gebruik ventilatoren om te helpen drogen. Gebruik geen hete luchtblazers. De uiteindelijke droging moet onder gewichten plaatsvinden.

<https://www.wikihow.com/Dry-a-Wet-Book?amp=1>

IV. Textiel (kleding, tapijten en gordijnen) :

Groot nat textiel is zwaar waardoor hangers en ophang armaturen breken. Textiel moet voorzichtig uit hangende armaturen worden verwijderd en ter ondersteuning op grote platen worden geplaatst. Geweven textiel kan ernstig krimpen als het nat wordt.

Doordrenkt textiel kan worden ingevroren om schimmelgroei te voorkomen.

Als het textiel nog nat is, de textiel apart wassen in een waterbad. Moddervlekken kunnen minder worden door meerdere spoelingen. Niet uitwringen.

Laten drogen in de zon of samengeperst tussen ander droog textiel. Het UV-gehalte van de zon helpt tegen schimmelgroei.

V. Schilderijen (op doek en op paneel):

Schilderijen (op canvas of houten dragers) zijn kwetsbare objecten met een complexe laagopbouw. De aparte lagen (drager, voorbereiding, verf, vernis) zullen verschillend reageren op vochtname.

Behandel natte schilderijen zo kort en zo weinig mogelijk. Raak het geverfde oppervlak niet aan en plaats er niets op.

SRAL

The
conservation
institute

Til het schilderij niet aan de bovenkant van de lijst op maar aan de zijkanten en onderkant (ondersteunen). De lijst kan instabiel zijn en het schilderij zwaarder door water. De lijst kan breken onder het gewicht van het schilderij. Indien nat, zeer langzaam laten drogen in een goed geventileerde ruimte.

Plaats schilderijen op klossen rechtopstaand verticaal tegen een muur leunend, met een stuk hout of dik karton tussen schilderij en muur voor een betere luchtcirculatie.

Niet in de zon plaatsen.

Verwijder eventuele karton platen van de achterkant, of beglazing aan de voorkant om de ventilatie te vergroten. Verwijder de lijst / inlijsting voorzichtig.

Tegen de achterkant van paneel schilderijen kan absorberend papier worden geplaatst om water op te nemen, af te voeren. Wissel regelmatig tot het object droog is.

Als verflagen loskomen, bel dan een conservator. Dit moet worden behandeld door een professional.

Vernislagen kunnen wit uitslaan naarmate het oppervlak droogt. Dit probleem vereist geen onmiddellijke actie. Bel een conservator om dit probleem te verhelpen.

VI. Hout (beelden, houtsnij reliëfs, meubels):

Hout zwelt op als het nat is en kan bij het drogen kromtrekken (buigen), vooral als het te snel droogt. Hout kan scheuren, er kunnen spleten ontstaan in panelen die (te) strak in een frame zitten. Houtverbindingen kunnen open gaan staan en losraken doordat (natuurlijke) lijm loslaat. Traditionele, natuurlijk lijm verliest haar structurele sterkte boven 85% RV. Verflagen met natuurlijke lijmlagen kunnen loskomen van de drager.

Til zware houten voorwerpen aan de basis op en niet aan de bovenkant, ook niet aan uit stekende delen zoals armen of het hoofd van een beeld.

Indien klein genoeg, plaats object in een doos of container voor transport. Indien groter, vervoer het object met een verrijdbaar karretje, transport pallets of brancard.

Eventueel kunnen verbandmiddelen worden gebruikt om stukken bij elkaar te houden.

Droog houten objecten langzaam aan de lucht in een goed geventileerde ruimte. Houd de temperatuur tijdens het drogen onder de 20°C.

Plaats objecten wel van de grond af, op houten latten, balken, klossen of pallets. Dit voor zoveel mogelijk luchtstroom en om schimmelvorming aan de onderkant door opsluiting te vermijden.

Leg grotere zware voorwerpen plat op de grond tijdens het drogen. Gebruik klossen (zie eerder punt).

Niet in de zon plaatsen.

Vernislagen kunnen wit worden naarmate het oppervlak droogt. Dit probleem vereist geen onmiddellijke actie. Bel een conservator om dit probleem te verhelpen.

Verflagen kunnen loskomen en omhoog gaan staan: bel een conservator. Dit moet worden behandeld door een professional.

VII. Metalen objecten:

Door water kunnen metalen voorwerpen, vooral ijzer, staal, brons of koper, gaan roesten, corroderen. Zilveren en gouden voorwerpen zijn misschien minder vatbaar voor water maar bij overstroming is het water vaak vuil. Objecten die van zilver of goud lijken te zijn gemaakt, kunnen gegalvaniseerd zijn of gelakt zijn, en van een ander basismetaleel zijn gemaakt. Dit kan alsnog roesten en corrosie vormen.

Corrosie kan snel optreden. Bewaar voorwerpen direct in droge omstandigheden met lage temperaturen.

Gebruik schoon stromend water om modder en vlekken weg te spoelen. Verontreinigende stoffen in vuil water kunnen corrosie verergeren.

Droog het metaal onmiddellijk af met een zachte doek.

Geverfde of gecoate metalen kunnen specifieke complicaties hebben. Als vernis, verf of een coating loskomt van het metaal, bel dan een metaal conservator.

VIII. Aardewerk en glas:

Langdurige blootstelling aan water kan de groei van zouten bevorderen.

Laat glazen objecten aan de lucht drogen zonder contact.

Als voorwerpen gebroken zijn, verzamel dan stukken en plaats ze in een individuele container, voor elk voorwerp apart. Label de doos of container goed.

IX. Muurschilderingen en behang:

Muurschilderingen op stuklagen, pleisterwerk kunnen lange tijd nodig hebben om te drogen, ook omdat de muren zelf water van de overstroming zal hebben geabsorbeerd.

Behangschilderingen op doek, vaste textiele wandbekleding kunnen erg kwetsbaar geworden zijn, stoot er bij het verplaatsen niet tegen met andere voorwerpen.

Wrijf niet over oppervlakken. Gebruik geen ontsmettingsmiddel op deze oppervlakken.

Gebruik ventilatoren of ventilatoren om te helpen bij het drogen.

Haal grote (zware) voorwerpen zoals kasten of tafels weg van de wandbekledingen of muurschilderingen.

Als de verf loskomt van de wandbekleding, bel dan een restaurator.

X. Leer, en leer-gerelateerde objecten

Leer kan opzwellen als het nat is en krimpen bij het drogen. Krimp zal erger zijn als het drogen te snel gaat.

Plaats doorweekte, drassige leren voorwerpen, inclusief boeken met leren omslagen, in de vriezer.

Bedek grotere leren voorwerpen, vooral vergulde leren wandbekleding, goudleer, met plastic folie en bel een restaurator voor verdere behandeling.

XI. Kunststoffen, plastic, moderne objecten

Moderne objecten en kunstwerken kunnen samengesteld zijn uit veel verschillende materialen, van traditioneel (zie hierboven) tot plastics ook multi-media (cd's, beeld en geluid, digitale onderdelen). Registreer alles zo goed mogelijk, label de onderdelen, sla op in stevige ruime kunststof containers en bel een specialist. Veel plastics zijn bestand tegen water, langdurige blootstelling kan schade opleveren.

Wateroverlast - Lijst met benodigdheden voor eerste hulp:

Het meeste is verkrijgbaar in de lokale bouwmarkt, drogist:

Handzeep met alcohol	Tuinslang met sproeiopzet
Absorberende materialen (papieren zakdoekjes, poetslappen)	Lunch trommel
Borstels (zachte kwasten groot en klein)	Dweilen
Dozen (stijf karton of plastic)	Persoonlijke beschermingsmiddelen (PBM): handschoenen, maskers, persoonlijke pakken, veiligheidshelmen
Emmers	Plastic zakken (grote diepvrieszakken)
Houten planken (afmeting: 60 x 80 cm of kleiner om op te tillen)	Kunststof bakjes
Let op tape	Hard karton, golfkarton of plexiglas platen
Stoelen, opklapbaar/draagbaar	Schaar
Waslijn of nylon touw	Screening / fijn gaas voor het maken van droogrekken
Wasknijpers	Zeep, dispensers sponzen
Katoenen lakens	Tafel, opklapbaar/draagbaar
Wegwerpdoekjes	Plakband
Deurwiggen	Toiletpapier
Dolly's of trolleys met wielen	Universele messen en messen
Drinkwater	Stofzuiger met HEPA-filter
Noodverlichting	Walkietalkies
Verlengsnoeren	Waterdichte stiften en potloden
Fans	Nat-Droog stofzuiger (deze kan gehuurd worden)
EHBO doos	Schrijfpapier of notitieboek
Zaklampen (en batterijen)	
Vuilniszakken	

- **Vergeet niet:** mee te nemen op een lange dag bergingswerk: persoonlijke bescherming, EHBO-doos, eten en snacks, drinkwater en eigen bekertjes, bestek en borden.
- **Neem ook mee:** camera voor foto-documentatie (verzekering en registratie objecten), met extra opgeladen batterijen, extra geheugenkaart. Reservebatterijen en opladers voor telefoons zijn ook handig.

Nuttige bronnen

SRAL

The
conservation
institute

https://www.fema.gov/sites/default/files/2020-06/Flood_FIMA_Fact_Sheet_advice_salvaging.pdf

<https://www.nedcc.org/free-resources/preservation-leaflets/3.-emergency-management/3.7-emergency-salvage-of-wet-photographs>

<https://www.culturalheritage.org/resources/emergencies/disaster-response-recovery>

<https://www.culturalheritage.org/resources/emergencies/disaster-response-recovery/fieldguide>

<https://www2.archivists.org/initiatives/mayday-saving-our-archives/annotated-resources>

https://issuu.com/princeclausfund/docs/first_aid_to_heritage_handbook_2018